

ETH DIARI

Numerò 15
Dimenge 24 de gèr 1999

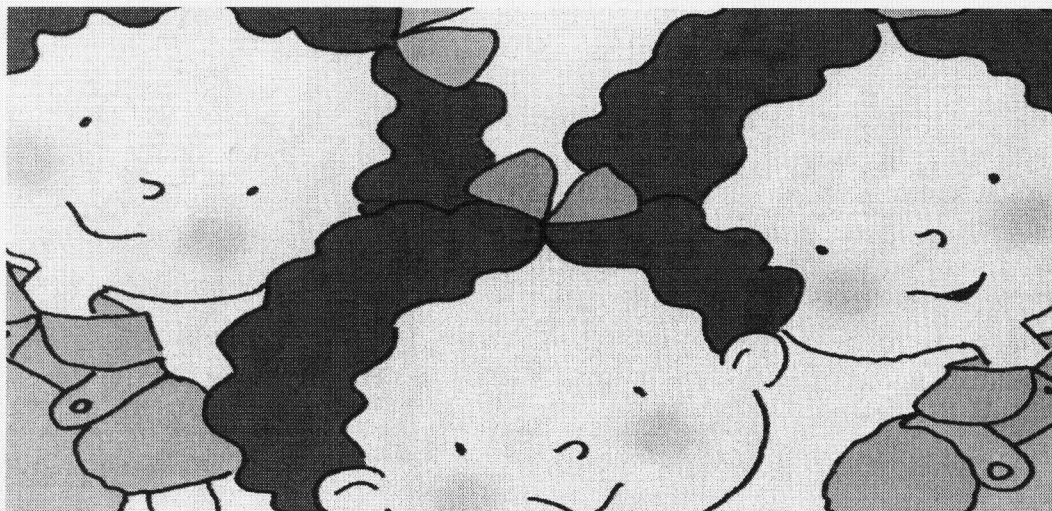
HUELHETON

DIARI

D'ARAN

Prètz: 50 pessetes

GRAN EXIT DE PUBLIC ENA PRESENTACION DES TRES BESSOES

EN CINE DE VIELHA SE PRESENTÈC AGER ETH PRUMÈR VIDÈU EN ARANÈS DERA POPULARA SÈRIE TELEVISIUA DE DIBOISHI

Tamb un public entre divertit e expectant, basicament mainadenc, e en un cine plen deth tot -ena platea e er amfiteatre que i auie plan de gent de pè enes correders-

pera diboishaira Roser Capdevila. Er acte de presentacion compdèc tamb Josèp Loïs Sans coma mèstre de cerimonia, e tot e qu'arrès ac didec cau destacar que Sans a estat er autentic possaire

Er equip de dobladors ath complèt

se hec era presentacion mondiau deth prumèr vidèu en aranés que s'a produsit entara sua comercialisacion.

Eth vidèu, coma ja explicaue ETH DIARI ager, ei un episodi dera populara sèrie de television *Es tres bessones*. Tot un corrip de personatges docí, ingenús e divertidi creats

vidèu. Tanben ei bon de saber qu'aguesti protagonistes ac an hèt d'ua manèra voluntària e sense crubar ne cinc sòs entà hèr d'actors.

Era reina dera istòria sense cap de dobtè ei era creadora des personatges, era senhora Capdevila, qu'explicaue qu'es tres bessones, que son pensades enes sues pròpies hilhes, ja

èren araneses de bon començament, pr'amor que sigueren procreades ena Val d'Aran justament en sòn viatge de nòça. Eth public arric satisfèt e s'anèc hènt complice dera presentacion.

Atau que se presentèc tot er equip. Obviament, es estèles sigueren es protagonistes: Marina Higuera qu'ei era bessoa Helena; Clara Berdié, que hè de Teresa, gessec en escenari tamb eth braç gessat pr'amor d'un trincament d'umèr en un accident d'esquí; e Alba Orrit que hè d'Anna. Er aute personatge estèla siguec era broisha engüejada, qu'ei doblada per Maria Josèp Casasnovas e qu'a aprenut a hèr uns arridolets e uns esclats d'arriar ben bronidi, a miei camin der isterisme, e que les volec hèr pòur, qu'ei era caracteristica d'aguest personatge, que semble que volgue hèr mau mès que tostemp acabe favorisant es bessones.

Er equip de doblaires ei long, mès que conven cità-les personaument per tot er esfòrc hèt: Merichèl Lema, Pipo Socasau, Kim Calbetó, Tòni Villa, Josèp Badia, Rosalia Estévez, Joan Leja, Josèp Balagueró e Silvia Puértolas, era populara periodista der *Aué*, son er ampli grop de ciutadans deth país que, entà hèr un bon servici culturau, an deishat era sua votz e, com didien quauqu'uns: "maugrat es nèrvís mos auem divertit".

Er acte compdèc tanben tamb era sua part institucionau e com qu'eth projècte ei cofinançat pera Generalitat de Catalonha, siguec eth director generau de Promocion Culturau

d'aguesta institucion catalana qui hec de pairin dera estrea. Eth sindic tanben hec un brèu parlament.

Deth vidèu des tres bessones en aranés que ne son hètes 500 còpies. S'a comptat tamb un pressupòst de 800.000 pessetes qu'era Generalitat a balhat ath Conselh Generau e aguest que l'a pagat ara productora Cromosoma TV, qu'a era sedença en Barcelona.

Oriol Ivern, director generau de Cromosoma, non sabie exactament eth papèr qu'auien agut es institucions implicades en pressupòst, "nosati sonque sabem era quantitat dera subvencion". "Entà nosati non mos a supausat cap despena adicionau aguesta version". E eth senhor Ivern higie: "èm plan contents qu'era version aranesa s'age metut ara venda en madeish prètz qu'es versions catalana e espanhòla".

ETH DIARI sap qu'eth pressupòst des tres bessones ei part d'un pressupòst mès ampli e qu'ei includit en un convèni especiau Generalitat-Conselh. Aguest convèni includís, des de libres en aranés d'editoriaus de Lhèida, enquiara produccion de CD a cantaires en aranés.

Era 'broisha'

DECLARACIONS DETH DIRECTOR DE PROMOCION CULTURAU DERA GENERALITAT DE CATALONHA, SR. VICENÇ VILLATORO

ETH DIARI: Quina ei era vòsta avaloracion lingüística e culturau d'aguesta naua airina, e que represente entara normalisacion der aranés eth vidèu d'*Es Tres Bessones*?

VILLATORO: En ua cultura deth doblatge, qu'ei era qu'auem en generau, que i age productes doblats ena pròpria lengua qu'ei plan important per dues rasons. Prumèra perque te permet d'entrar en un mercat o sectors sociaus a on non entrariès jamès d'ua auta manèra e, sustot en aguest cas, perque ei un producte que va amiat ath public mainadenc. Segona, qu'ei important per ua certa normalitat que te da, pera

idia qu'era tua lengua non a pas de demorar ath marge dera contemporaneitat, e aguest ei un risque qu'a agut eth catalan, qu'a er aranés e qu'an es lengües en ua situacion determinada, eth hèt que siguen assimilades a ua imatge de non-contemporaneitat. Per tant, era preséncia enes mejans audiovisuaus, com era preséncia -se podesse èster- en d'auti mons, son ua sòrta de certificat de contemporaneitat.

Ei plan important qu'era Generalitat i age participat, que ne sigue compliça, pr'amor que dera madeisha faison que demane eth doblatge en catalan, a d'ajudar a que i age doblatge en aranés. Pes madeishes rasons, perque se non ac hesse era segona part, serie mens legitimisat pera prumèra. Se tu non cres qu'er aranés a de besonh tanben de productes dobladi, ei plan dificil, ath delà d'illegitim, d'ider que vòs qu'es productes en Catalonha siguen dobladi en catalan.

ETH DIARI: I aurà mès vidèus des bessones? Eth sindic qu'ac a dit en public.

VILLATORO: Ac a dit en public òc, e auem comentat en privat era possibilitat de contunhar. Non i a un acòrd oficiau, mès s'aguesta experiéncia marche ben semble logic que i age contunhitat, ena mesura que cadun ac pogue contunhar. Precisament çò de bon qu'a un projècte com eth des tres bessones -tot e que non a perque èster aguest er unic projècte- ei que pòt auer ua contunhitat fàcil. Ei mès dificil hèr eth prumèr vidèu qu'eth cincau. Ei mès dificil trobar es veus e montar tot eth sistèma. En cincau, montar tot eth sistèma, senon ges a mès bon prètz, segur qu'ei de mès bon hèr. Per tant, semble qu'ei ua linha que poderiem contunhar. Quan auem parlat tamb eth Conselh d'audiovisuaus ac auem hèt en generau, entà veir ua preséncia der aranés ena produccion d'indústries culturaus. Auem de contunhar parlant-ne.

EDITORIAU

ETH PACTE CULTURAU

S'ager era presentacion deth vidèu des tres bessones siguec un exit, com ei que i auie politics ena sala deth cine tamb 'cares longues'?

Era responsa mès simpla ei: perque son dera oposicion e uns entrauessadi. Aguesta serie era responsa prepotenta qu'en morir d'exit pera convocatòria podie aué-la dit bèth naut cargue deth Conselh que, en lòc d'exercir eth sòn cargue tamb un estil d'òme d'Estat, l'exercie com un sectari militant de partit en plia campanha electorau.

Un observador quin sigue dera politica culturau que se desvolope ena Val sap qu'es

causes non marchen ben.

Qu'ei bon qu'er aranés entre en mon audiovisual, mès dera manèra coma se hè, inclús eth *suahili* d'Africa i auesse entrat. Non se propicie cap sòrta d'embrion entà futurs productes audiovisuaus hèts des deth país; simplement se paguen factures e se confie en voluntariat. Eth problema ei que se hèn activitats e no se crèe ua infraestructura, pr'amor qu'açò ei un trabalh mès escur -tot e que mès consistent-, e entath politic arribista qu'aué aucupe un cargue e que poderie hèr quinsevolha auta causa, perque non a ne era vocacion politica ne era preparacion que cau, que

(Contunhe darrèr)

COLLABORACIONS
PERSONAUS

Lluís V. Aracil, eth coneishut sòciolingüista valen-
cian, ac didie hèquauqui ans: es fòrces politiques
nacionalistes moderades de Catalonha practiquèren un
discors equivoc pendent çò que ne didem "transicion".
Pendent es ans seishanta, aqueth ère eth discors deth "tu
ja m'entens". Er equivoc discorsiu gessie deth hèt que,
dejà alavetz, non ère bric de besonh d'amagar segontes
quines causes. Çò de mès maishant ei que, acabada era
dictadura, es politics nacionalistes moderats, que d'ala-
vetz son en poder en Catalonha, contunhen de practicar
aqueth discors dera en pòur, en lòc d'assumir era respon-
sabilitat de definir ues tòques, ues finalitats darrères. Açò
pòrte a monopolisar es iniciatives, sustot en gestion cul-
tura, pera part dera elit politica deth país. Era mauhi-
dança de cap ara reaccion der "enemic", en vertat, pòt
arribar a semblar mauhidança de cap as possibilitats dera
societat de préner coma pròpies es voluntats definidores
d'un procès de construccion d'ua vida culturau
normau. Voi dider mauhidança de cap ara possibilitat
qu'aquera construccion siguesse efectiuaments assumida,
liura deth contaròtle oficiau, abilitada entà transméter
messatges non benedits pes elits ideologiques deth poder.
Çò de madeish podem dider en cas concret dera politica
lingüistica aplicada as mejans de comunicacion. Mos an
hèt a pensar que non ei cap possible qu'ua publicacion
ena nòsta prauba lengua subervisque se non ei damb era
proteccion paternalista des institucions deth govèrn; mos
auem entenut a dider (probablaments non podie èster
d'ua auta forma) que mos calie crompar tau o tau diari,
escotar tau o tau emissora de ràdio, guardar aguest o
aqueth canau de television, e sonque peth hèt qu'èren ena

nòsta lengua, e encara qu'era qualitat dera informacion
ère enquia cèrt punt segondària, e que tot aquerò ac calie
préner coma un exercici de patriotisme... E damb rason,
pr'amor qu'era mentalitat espanholista o francimanda a
ua vision folklorista dera lengua minoritària que la
blòque e l'embarre en ambit deth voluntarisme, e eth re-
sultat deth jòc de fòrces pòrte justaments a dar era rason
ad aquera vision reduccionista, a estacar era lengua a ua
ideologia determinada; eth madeish Aracil ac ditz: un trèt
pròpri des grops minorisats ei qu'assumissen coma
pròpris es estigmes qu'era majoritat les atribuís. En cas
des publicacions catalanes, eth resultat semble clar
(encara que i a senhaus de cambi d'un temps ença), e
mès clar encara en cas der occitan: es publicacions pre-
nen un aire minoritarista, coma se siguesse ua conse-
qüència logica deth hèt d'èster minoritàries. Mès era lo-
gica ditz qu'era normalitat non s'artenh cap en auer ua o
cent publicacions de distribucion gratuïta e damb ua te-
matica locau o mediatizada per ua mentalitat minoritaris-
ta. Era normalitat s'artenh pera via d'anar en quiosc e
crompar eth diari ena lengua pròpria sense qu'aquerò age
d'èster per fòrça un exercici de complicitat. Era normali-
tat s'artenh pera via de parlar deth mon ena langu
pròpria. Eth problèma mès possant serie se es agents dera
politica lingüistica non arthenessen a comprèner açò: poi-
rie passar qu'arribèssen a veir es petits signes de normali-
tat coma signes d'agression contra ua mentalitat que, en
un cas atau, serie patologicaments minorisadora.

Jordi Suïls i Subirà
Professor dera Facultat de Letres dera
Universitat de Lhèida

AGENDA

10 ores
II MARXA ESPITAU
Plan Beret

PRÍNCIPE
EGIPTO

Cine Centre Culturau
de Bossòst:
El Príncipe de Egipto
18 ores
22,30 ores.

ETH CROTZAT DETH DIMENGE

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
10									
11									
12									

per Cisko

Orisontaus: 1. Era sason
der an quan mès nheue...
en teoria. Qu'ei ben ca-
pvirat aguest ORDE. 2.
Er arriu aranés qu'a eth
color mès escur. Condu-
sir, tirar entà deuant. 3.
Mieja O. Arriu collector
dera Garona qu'a un ba-
rratge que pòrte eth sòn
nòm. 4. Un lit sense cap.
Engüejat deth Trabalh
Temporau. Eth nòste dar-
rèr. 5. Grop musicau
gascon que non tòque
eth 25 de deseme. Dues

anarquistes. Era dusau vocau. 6. Un 'teleco' sense cap ne pès. Ua ve baisha,
se vos platz. Non ei pas tua aguesta Societat Anonima. 7. Eth qui escote era
ràdio. 8. Aguesta, de tant MIMADA, a quedat ben capvirada (sense orde).
Monarca qu'a un pònt passat Pontaut. 9. Determinada, que non dobte ne va-
cille. La pòrte Superman en piech. 10. Virabocat: un GITANO sense cap ne
còth. Ara MATEMATICA tanben l'è bracad pera quèrra e pera dreita. 11.
Ràdio Television. Non jogarè tamb cap jòc senon qu'agropirè. 12. Ua vocau
piramida. Usar, tier, emplegar.
Verticaus: 1. Bastissa que se ten entà cremar es lordères. 2. Aué. D'aguesta
manèra, qu'auem mès que talent. 3. Article femenin singular. ...-me eth li-
bre (per exemple). Eth cap dera UGT. 4. Sobiran esquaire. Qualitat d'acid.
5. ua ena vos i anarà plan ben. Se met en oisqui dempús aué-lo trèt deth
congelador. Organizacion entara Amolacion des Dromilhons. Eth nòm dera
J. 6. Non ei pas mia qu'ei... (de baish tà naut). Dilhèu ei un medicament entà
vomegar. 7. Pellicula d'Almodóvar qu'en tot pujar m'estaque. Era escanauli-
da der alfabet. Era prumèra part deth 9 orisontau. 8. Capensús: er examèn
mès temut pes futurs metges. Tanben de baish tà naut: abitanta de Samar
(ièrla des Filipines). 9. Deputats entar Afrairament Occitano-Catalan.
Viatgè, entrè... En aguest madeish moment. 10. Esturment de vent qu'a un
pilèr de tuèus e se tòque per miei d'un teclat. Eth cistèr de Tísner.

EDITORIAU (Contunhacion)

li ges rendible d'actuar atau perquè vò e a
de besonh enludentar ath personau rapida-
ment.
Observam era operacion d'Es Tres Bessoes,
qu'ei producte d'un convèni que mò sòs pu-
blics, mès sense transparéncia publica, que
mò pressupòst e que lo balhe a qui cre con-
venient. Era politica dera subvencion ei bo-
na, se se l'acompanhe dera garantia dera
igualtat entar accés des sòs publics a toti
per igual. O ei qu'eth Conselh non sap pas
çò que son es concorsi publics?
Curiosament, se per exemple se parlèsse de
dar a bastir un edifici coma equipament pu-
blic, toti es politics deth país parlarien de

hèr concors, de veir aufèrtes, eca, eca. Mès
quan se parle de cultura, e en especiau
d'empresa cultura, era idia de procès ad-
ministratiu immaculat despereish.
Aran sense er aranés e era cultura aranesa
non serie arren. Era nòsta diferéncia ei era
cultura e açò qu'ei ua qüestion de toti. Serie
bon que s'exercisse era politica cultura a
trauèrs d'un operatiu pacte nacionau a on
era societat civiu, era societat associatiua,
es ajuntaments e es nòstes institucions na-
cionaus se corresponsabilisèssen en tot
crear uns fonaments solids d'infraestructura
e non presentar flors, qu'a despriet des sòns
merits, non hèn ostiu.

SOLUCION
DETH
CROZAT
DETH
DARRÈR
DIMENGE

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

1	T	N	A	T		T	O	V	A	C
2	U	E	U		E		B	A	R	A
3	N	R	E	H	N	I		L	A	Ç
4	E	A		A	S	T	A		N	A
5	L		T	R	E	D	O	S		I
6		A	R	A	N		C	H		R
7	D	E	I	S	H	A		O	M	E
8	P	I	N		A	V	A	R	A	
9		O	C		M	E	D	D	I	A
10	Q	U	A	T	E		B	A	R	
11	U		D	O	N	C		R	I	U
12	E	D	A	R	T		E	E	A	C